

OD KNJIGE K ZASLONU, OD ZASLONA H KNJIGI?

59. SSJLK, 4. JULIJ 2023
DR. ALENKA KEPIC MOHAR

IZHODIŠČA

1 Knjiga: tehnologija znanja in neopazen del predmetnosti našega vsakdanjika

2 Kaj nam o branju na različnih napravah pove telo?

3 Kako digitalizacija spreminja načine branja?

4 Kako digitalizacija spreminja podobo učbenikov?

5 Kako digitalizacija spreminja strukturo besedil?

6 Čemu od knjige k zaslonu in od zaslona nazaj h knjigi?

"KULTURA IZVIRA PREDVSEM
IZ STVARI."
(D. MILLER)

Predmeti so pomembni, a ne zato, ker so vidni. Manj ko se jih zavedamo, močnejše zaznamujejo naša pričakovanja in vedenje.

Knjigo kot vir znanja posvojimo v času šolanja - vzgojno-izobraževalni sistem je ustoličil "red knjige".

KAKO PRI BRANJU SODELUJE TELO?

Gibanje in disciplina oči, ki se premikajo po strani, narekujeta držo telesa: rok, ramen, vratu, hrbta in bokov, geste rok ob listanju, haptična zaznava papirja ...

Hkrati v telesu potekajo nevrokemični procesi: branje spreminja besedilo v emocije, „presnavlja“ zgodbo, jo ponotranji - vse to ustvarja niz utelešenih predkognitivnih dejavnosti.

Bralna drža oblikuje navado živčevja v telesu. Vsakdo med nami ima samosvoj nabor bralnih navad: način premikanja oči, držanje knjige, fizična drža telesa. Zaradi ustaljenosti odstotno telo oblikuje bralno izkušnjo.

KAKO TEHNOLOGIJA SPREMINJA HAPTIČNE ZAHTEVE TELESA?

Namesto oprijema in rokovanja s stranmi zaslonska tehnologija zahteva nove tehnične procedure: klikanje, skrolanje, dotik zaslona, horizontalni premiki rik, drsenje kurzorja, odločitve, ki jih nadzoruje prst na miški ali blazinica na zaslonu.

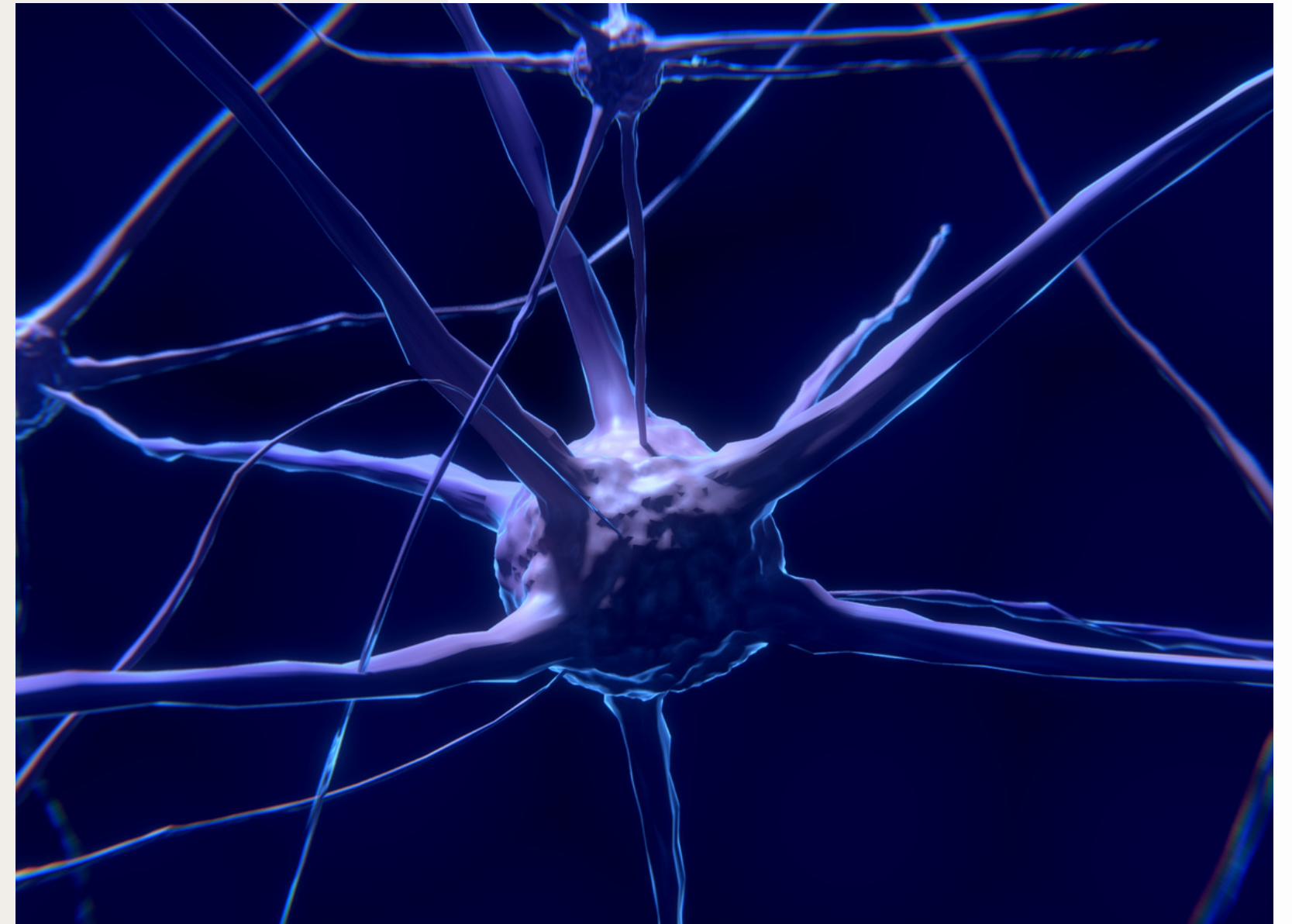
Hitrost branja, drugačna bralna pot, vedno odprta možnost za drugo izbiro (hiperbasedila).

Tehnološka potopitev.

KAKO SE RAZVIJA BEROČI UM

Pri branju se v možganih odvije veliko število mikrodogodkov, aktivira se na tisoče in tisoče nevronske povezave. Vsako branje preoblikuje naše možgane.

Vsako branje se začne s pozornostjo (opusti, preusmeri, osredotoči se) - črka - glas - pomen
Bolj izurjeni bralci smo, manj časa potrebujemo za osnovno dekodiranje, več kognitivnega prostora ostane za analizo.

KAKO JE TEHNOLOGIJA SPREMENILA NAČINE BRANJA

Načini branja se razlikujejo glede na bralne zmožnosti, namen in funkcijo branja ter medija, na katerem beremo. Na način branja vpliva notranja motivacija.

RAZUMEVANJE PREBRANEGA

Razumevanje prebranega na zaslonu se je poslabšalo v zadnjih dveh desetletjih. Medij je "sprožilec", ki vodi k plitkejšemu procesiranju

NARAVA POZORNOSTI

Refleksija misli, notranji dialog s prebranim - zadržati misel, poved, odlomek

POMNENJE

Digitalna amnezija (pot do podatkov vs podatki)

RITEM BRANJA

27-krat/h menjamo bralni vir, 150-190-krat mobi dopaminski krog odvisnosti

Deklaracija iz Stavangerja 2018,
Singer, Alexander, 2017; Delgado et al., 2018; Sidi et al., 2017
Delgado et al., 2018
Mangen et al, 2013
Kovač, van der WEEL, 2018

KAKO DIGITALIZACIJA SPREMINJA PODOBO UČBENIKOV

Bremezer, Kress (2016): 1930-1940; 1980-1990; 1995-2005

92 odlomkov iz 59 srednješolskih učbenikov za naravoslovje, angleščino n matematiko

K. Mohar: The Materiality of Textbooks, 2020

BESEDILO IN SLIKOVNO GRADIVO

Logika besedila in slikovnega gradiva: besedilo sledi časovni, zaporedni vzročno-posledični logiki, slikovno gradivo je sinhrono - poljubna bralna pot. Intuitivna navigacija skozi besedilo na podlagi topografije besedila

SKLADENJSKA STRUKTURA

Namesto znanstvenih hipotez več podatkov in razlag. Namesto trpnika tvornik, skladijsko manj obloženo

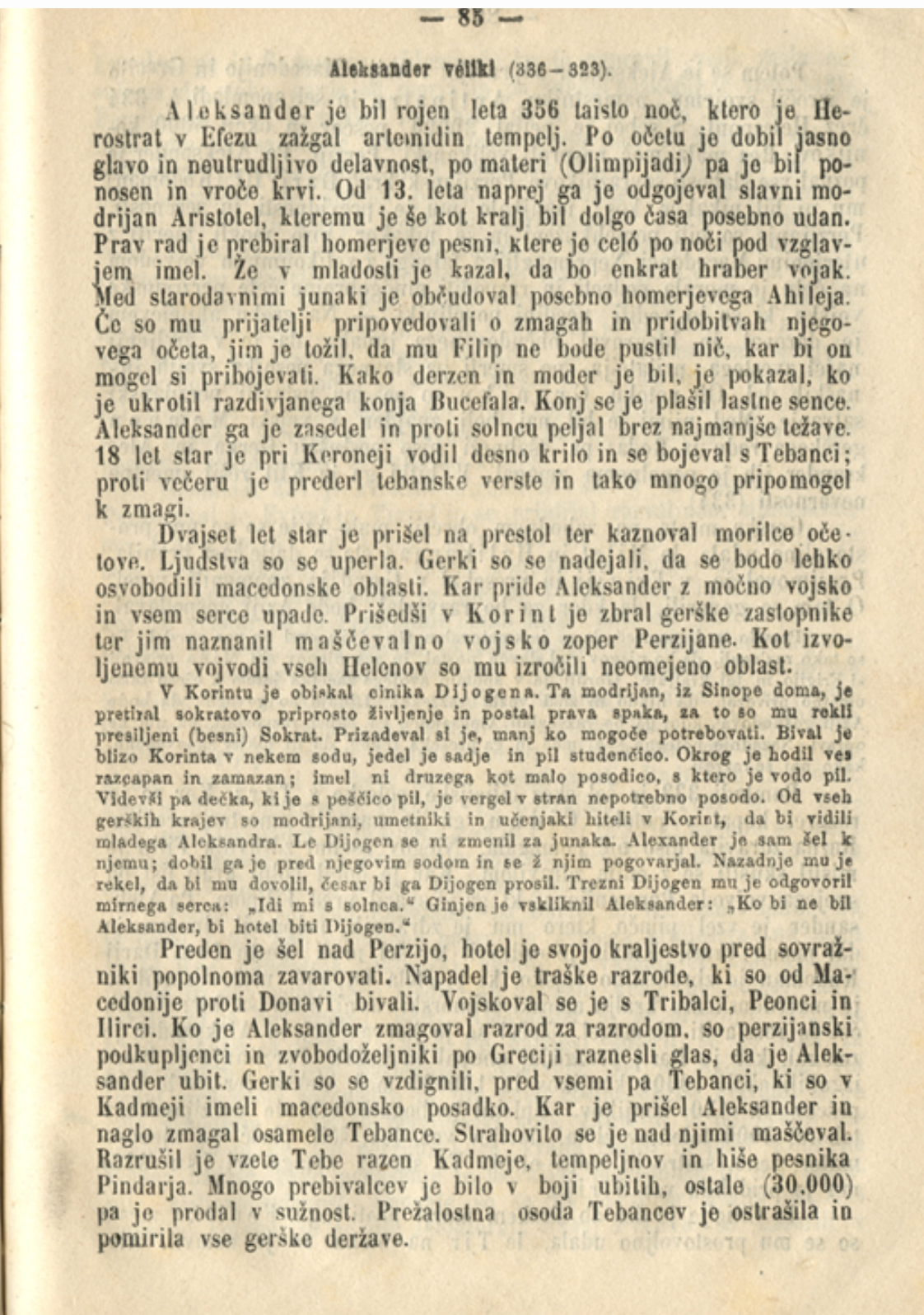
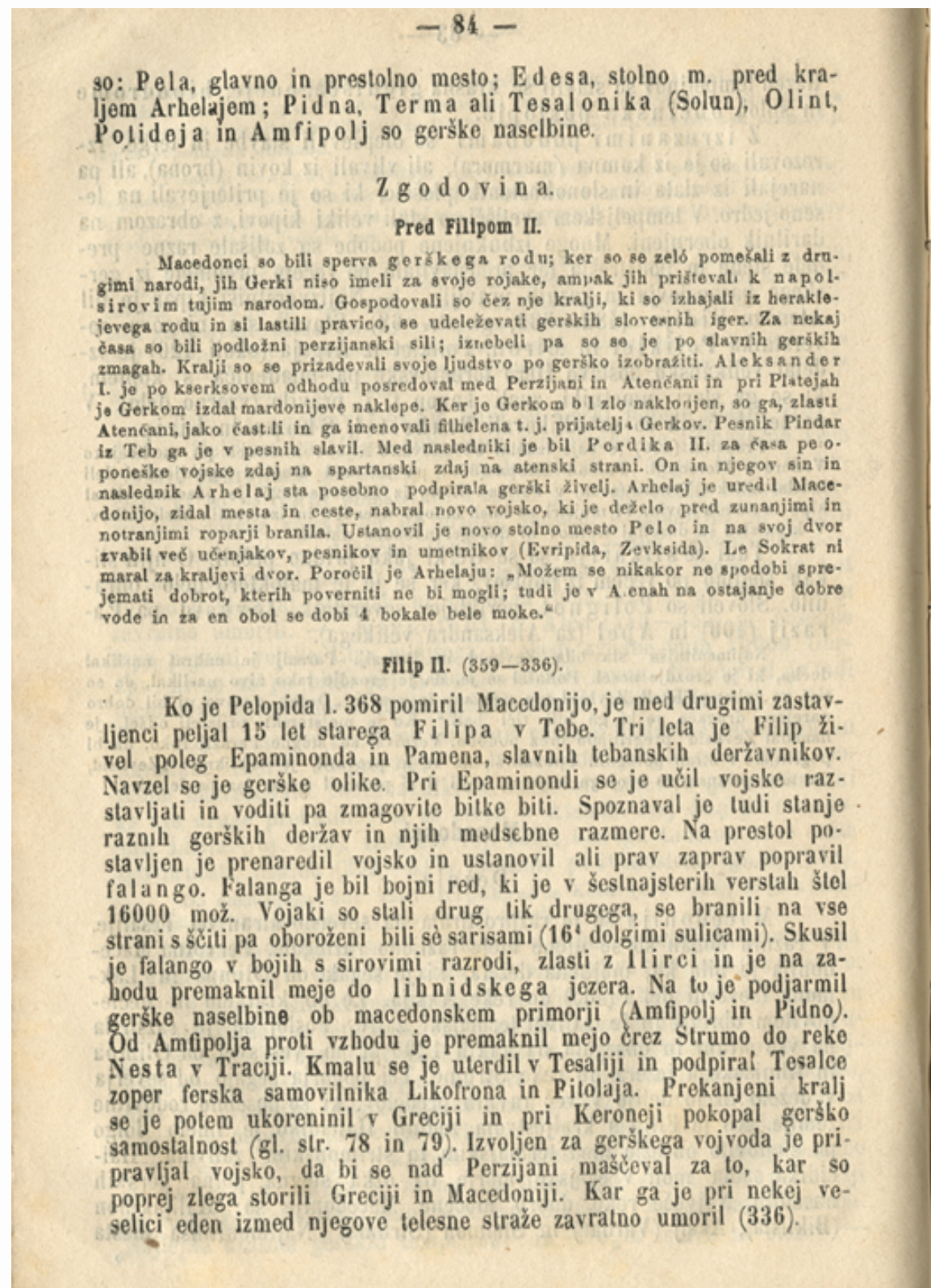
TIPOGRAFIJA IN OBLIKOVANJE

Zapisani elementi so grafične entitete, ki med seboj niso povezane z besedilom, ampak jih povezuje prelom. Slikovno gradivo ni ponazoritev zapisanega, ampak dopolnitev.

KAJ PA SLOVENSKI UČBENIKI?

K. MOHAR, 2019

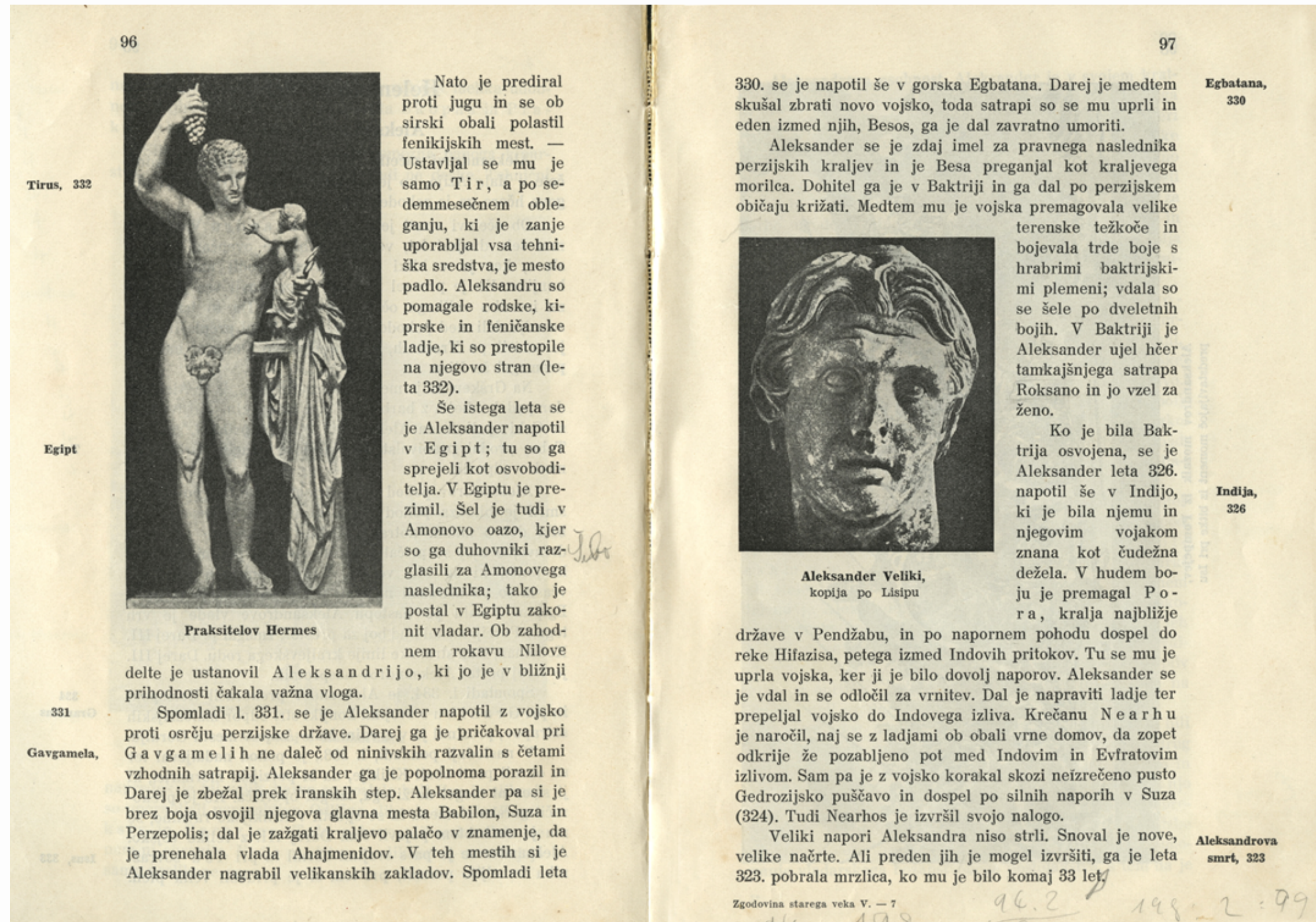
1871

J. Jesenko: Obča zgodovina za nižje razrede srednjih šol, 1871

Odlomki, razprti tisk, en blok, brez fotografij, ČB, medvrstični razmik.

KAJ PA SLOVENSKI UČBENIKI?

K. MOHAR, 2019

1938

J. Orožen: Zgodovina starega veka za V. razred srednjih šol, 1938

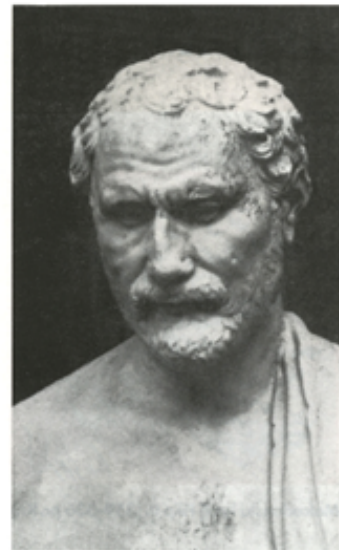
Besedilni blok, ČB, fotografije, s podnapisi, ključne besede, poudarki

KAJ PA SLOVENSKI UČBENIKI?

K. MOHAR, 2019

122

4. GRČIJA

Demosten
Atenski politik in slavni govornik Demosten se je rodil leta 384 pr. Kr. Pri sedmih letih je izgubil očeta, dodeljeni skrbniki pa so mu zaprotili vso družinsko dediščino. Že v mladosti je sklenil, da si bo na sodišču pridobil izgubljeno. Študiral je govorništvo, kar je bil takrat pogoj za uspešno nastopanje na sodišču. Za govornika je imel šibak in jecljav glas, ki si ga je popravil tako, da je z usti, polnimi frnikol, stal na obali in z vpijem poskušal preglasiti bučanje valov. Imel je tudi kratko sapo, zato je tekal navkreber in medtem glasno recitiral pesniška dela. Osemkrat je prepisal Tukididovo delo Peloponeška vojna (slovenski prevod ima okoli 400 strani), da bi se bolje naučil zgodovine. Udeležil se je političnih dogajanj v Atenah in postal voditelj protimakedonske stranke. Leta 351 pr. Kr. je napisal prvo od **štirih filipik** – govorov proti makedonskemu kralju Filipu II.; napisane so bile tako dognano, da beseda filipika še danes pomeni govor za dober in polemičen govor. Njegovih opozoril ni so pravočasno upoštevali, zato so bili Atenci in zavezniki slabo pripravljeni na odločilno bitko pri Haironeji, po kateri je moral Demosten za nekaj časa zapustiti Atene. Proti makedonskemu vplivu se je boril še po smrti Aleksandra Velikega. Ko je bil leta 322 pr. Kr. dokončno poražen, se je zastrupil. V svojih govorih se je zavzemal za samostojne grške države, čeprav nekateri menijo, da so bile za tak program politis v njegovem času že socialno in gospodarsko prešibke, njegov program pa zato že vnaprej obsojen na neuspeh. Demosten velja za največjega grškega govornika. Njegovi govori so bili skrbno pripravljani, preprosti in vzvišeni, v njih pa je znal vedno jasno predstaviti svoje argumente.

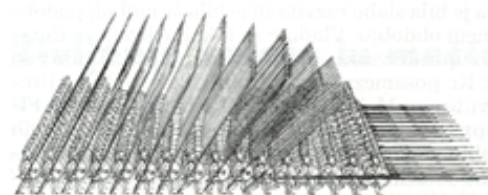
V Atenah so le počasi spoznali, da Filip II. ne misli samo na osvojitve srednje Grčije, temveč ogroža tudi njih. V mestu sta nastali dve stranki: **makedonska** in **protimakedonska**. Prvo sta zagovarjala govornik Ajshines in publicist Izokrates; zavzemala se je za sporazum med Grčijo in Makedonijo, ki bi prinesel mir in enotnost ter preprečil propadanje mestnih držav. V Makedoncu so videli človeka, ki bo Perziji napovedal vojno in rešil maloazijske Grke. Protimakedonsko stranko je vodil govornik **Demosten**. V slavnih govorih proti Filipu II. – filipikah – je sonarodnjake opozarjal, da Makedonec ogroža svobodo in politični red v Grčiji. Njegovim pozivom so se Atenci prepozno odzvali. V odločilni bitki **pri Haironeji leta 338. pr. Kr.** so bili Atenci in zavezniki dokončno poraženi, Filip II. pa je dobil nadzor nad Grčijo do Korintskega zaliva. Z bitko pri Haironeji se je končalo obdobje, ko grške samostojnosti niso motile velike zunanje sile.

Se istega leta je Filip II. v Korintu sklical kongres, na katerem so ustanovili **Korintsko zvezo**, v katero so se vključile vse grške države razen Sparte. Na kongresu so sklenili, da Perziji napovedo vojno, in se začeli nanjo resno pripravljati. Načrta niso dokončali, ker so Filipa II. leta 336 pr. Kr. v nepojasneni zaroti ubili.

- **Katere so bile glavne odlike Filipa II.? Kateri so bili njegovi najpomembnejši dosežki?**
- **Ali meniš, da velja rek: »Denar sveta vladar.«**

Makedonska falanga

Zasluge za vrtoglave uspehe Filipa II. je treba v prvi vrsti pripisati njegovi **reformi vojske**, ki je s tem postala najmočnejša v grškem svetu. Osnova vojske sta bili pehota in konjenica, vendar postavljene v povsem nov bojni red in taktiko.

Makedonska falanga v napadu

Pehota je bila združena v makedonsko falango, v kateri je bil vsak vojak oborožen s sedem metrov dolgo sulico – sariso (gr. sárisa), ki mu je v boju dajala prednost pred navadnim grškim hoplitom, oboroženim s precej krajšo sulico. Za boj od blizu je bil vojak opremljen še z mečem in majhnim bronastim ščitom. Na novo je organiziral tudi konjenico, ki je dobila stalno mesto na krilih, da je falanga varovala z boka. Konjenica je bila sprva rezervirana samo za staro plemstvo, Filip II. pa je vanjo sprejel nove člane. Falanga je postala najstrašnejše Filipovo orožje. Začeli so uporabljati novo taktiko – »poševni bojni red«, s katero so premagovali številčno močnejše nasprotnike. K novi taktiki je spadala tudi gradnja oblegovalnih naprav, s katerimi so hitreje zavzemali nasprotnikova mesta. Odlično organizirano vojsko je podedoval Aleksander Veliki in z njo dosegel izredne uspehe.

Pojmi

Poševni bojni red – poševni bojni red je bila nova taktika, pri kateri je okrepljeno napadalno krilo predrl sovražnikove vrste, jih zaobšlo in napadlo iz za hrbta.

4.15 ALEKSANDER VELIKI

123

4.15 ALEKSANDER VELIKI

Delo Filipa Makedonskega je nadaljeval njegov sin Aleksander. V odlično organizirani vojski, ki jo je podedoval po očetu, je dvajsetletni Aleksander dobil oporo, s katero je obdržal oblast, razširil državo in si pridobil vzdevek Veliki.

Po Filipovi smrti so se na severu uprli Tračani in Iliri, pa tudi nekatere grške države so želele njegovo smrt izkoristiti za osamosvojitve, vendar je Aleksander z vojsko hitro zadušil vse upore. V svarilo drugim je najodločneje obračunal z upornimi Tebami, ki jih je porušil do tal (ni pa požgal svetišče in rojstne hiše pesnika Pindarja).

Aleksandrov pohod

Leta **334 pr. Kr.** je z vojsko 30.000 pešcev in 5000 konjenikov vdrl v Azijo, čeprav pravega načrta o tem, kolikšen del Perzije bo zasedel, verjetno niti sam ni imel. Že kmalu po prehodu Helesponta je prišlo **pri Graniku** do prve bitke med Aleksandrom in vojsko perzijskih maloazijskih satrapov. Brez posebnih priprav je zmagal in skoraj brez upora zasedel vso obalo Male Azije, zatem pa še njeno notranjost. Grške kolonije so se s tem rešile perzijskih satrapov, namesto teh pa dobile grške upravnike.

Po bitki pri Graniku je vodstvo perzijske vojske prevzel **Darej III. Pri Issu** sta se leta **333 pr. Kr.** Aleksandrova in perzijska vojska drugič spopadli. Sredi bitke je Darej III. v bojnem metežu zapustil svoje enote in izgubil bitko. Aleksander je osvojil Sirijo in Palestino, zjel vso Darejevo družino (z njo je ravnal zelo spoštljivo) ter odklonil vse Darejeve predloge za sklenitev miru. Čeprav mu je bila pot v notranjost odprta, si je želel zavarovati hrbet. Ob maloazijskih in feničanskih obalah je še vedno plulo močno perzijsko ladjevje, ki bi lahko vsak trenutek ogrozilo nadaljnja osvajanja. Razen mesta Tira, ki so ga zavzeli po sedemmesečnem obleganju, so se feničanska mesta predala brez boja, perzijsko ladjevje je izgubilo svoja pristanišča in se vda-

Aleksander Veliki (356, vladal 336-323 pr. Kr.)

Izsek iz mozaika v Pompejih. Aleksander III., bolj znan pod imenom Veliki, se je rodil leta 356 pr. Kr. kralju Filipu II. in episkopi Olimpiji. Pri trinajstih letih je dobil za učitelja filozofa Aristotela, ki je dečka poučeval o pesništvu, dramatikah in politiki. Po treh letih se je šolanje končalo, ker je mladi Aleksander postal očetov namestnik. Odlikovale so ga izjemne vojaške sposobnosti, ki jih je razvil ob študiju nasprotnikove taktike. Sam je poveljeval konjenici in bil v bojih večkrat ranjen. Po njegovem življenju so se zgledevali številni antični politiki (Julij Cezar), čeprav ga je težko opisati, ker so nam na voljo samo nezanesljivi viri in veliko romantičnih pripovedk, ki so se spletle ob njegovem življenju. Verjetno pa je resnična zgodba o njegovem najljubšem črnem konju Bukefalu, ki je od izčrpanosti poginil ob reki Hidaspu v Indiji (danes Pakistan). Na tistem kraju je Aleksander ukazal postaviti mesto Bukefal, ki stoji še danes, le da se imenuje Džalalpur.

Država Aleksandra Velikega

1996

B. Repe: Naša doba, Oris zgodovine 20.stoletja, DZS, 1996

4/4, dvotretjinski prelom, fotografije, skice, raznovrstna tpografija, barvne podlage

KAJ PA DRUGI UČBENIKI?

K. MOHAR, 2019

■ *The Last Supper*, by Leonardo da Vinci

Even a portrait, for which the subject sits in front of the painter while she paints, requires the painter to imagine: which colour on the palette will effectively recreate the skin tone or the light? What expression in the eyes will create the effect that will best serve the purpose? Shall I reveal to the subject what everyone else sees, or shall I present a more comfortable fiction? Put like this, it's hard to imagine (!) even a very realistic artistic work that did not rely in an integral way on the artist's imagination.

The composition of music requires the musician's imaginative powers, too. While it is true that the composer of a piano sonata probably plays the piano himself and can, therefore, work on the composition by trying out his ideas to actually hear what they sound like, the idea seems to come first. Beethoven began to lose his hearing as a relatively young man, and yet he composed many works, including the magnificent Symphony no. 9 in D minor, featuring the choral work 'The Ode to Joy' in the final movement, when he was completely deaf. The music existed, for him, solely in imagination.

In all of these cases and indeed, it seems safe to assert, in the creation of any work of art, imagination clearly plays a critical role.

- 23 Compare this 'artistic imagination' with the categories of creative imagination, sensory imagination and recreative imagination, which were mentioned in an earlier section.
- a Does the 'artistic' imagination map directly onto any single one of these categories with no overlap with any of the others?
  - b Does the (successful or unsuccessful) attempt to map 'artistic' imagination to these categories tell you anything about imagination itself?

Imagination plays an equally critical role for the audience of any artwork as well. Probably you have had the experience of seeing the movie version of a well-loved book and finding yourself irritated, or downright angry, because the filmmaker's vision of your favourite scenes or characters did not match yours. If you close your eyes and listen to the theme from Tchaikovsky's *Swan Lake*, or to Rimsky-Korsokov's *Flight of the Bumblebee*, you probably experience images forming in your mind, conjured up by the music.

The interpretation of literature requires you to use your imagination to determine the implications of the text. Consider Kenneth Brannagh's 1993 film of Shakespeare's *Much Ado About Nothing*. For the film, Brannagh, who

both adapted the play for the screen and directed it, imagined a world full of light and singing and dancing. The film gives us white flowing costumes made of diaphanous material and lots of sunlight. By contrast, Joss Whedon's 2012 film of the same play (Whedon also wrote the screenplay and directed his version) gives us a much darker world. The film is in black and white, and this world is a world of heavy drinking, in which the mean-spiritedness of some characters is emphasized. You can view the trailer for Brannagh's version here: <http://tinyurl.com/plc9mya>, and the trailer for Whedon's version here: <http://tinyurl.com/nfu5fsg>. From those short clips, you will see how strikingly different the two film versions are.

Both films accord closely with the original text; however, the earlier version conveys a fairytale atmosphere in which the happy ending creates enough joy to wipe out the evil deeds that temporarily disrupted the general good will, while the latter gives us a grittier contemporary version, that suggests that the evil deeds and intentions are engrained in the world and can perhaps be only temporarily overcome. Which version is 'right'? Since both can be justified by the text, both are right. This sort of imagining is called **interpretation**, and it is surely just this that helps us connect to a work of art to understand and to love it.

- 24 We do not often associate *interpretation* with *imagination*, but perhaps there is a link here. Can you define
- a imagination using the term *interpretation* in your definition
  - b interpretation using the term *imagination* in your definition?
- In light of these definitions, what is the relationship between imagination and interpretation?
- 25 You can listen to the theme from *Swan Lake* here: <http://tinyurl.com/vp7sezv9>. Close your eyes and listen. What images come into your mind?
- 26 Look at the painting below by Vermeer. It's called *Girl with a Pearl Earring*. Do you see the large, shiny pearl? Now look at it very closely (you can use this link: <http://tinyurl.com/ozeceku>). What is really there? Vermeer did not paint a pearl; what did he paint? (That 'pearl' is really just two sweeps of white paint. Squint a little, if you're having trouble seeing.) What did your imagination do to help you interpret this painting?

■ *Vermeer's Girl with a Pearl Earring*

2006

Alchin, Henly: Theory of Knowledge, Hodder Education, 2006

4/4. tričetrtnska postavitev, Qr kode

KAJ PA SLOVENSKI UČBENIKI?

K. MOHAR, 2019

BIBLIJA

Prošnja iz globine

Po padcu Jeruzalema leta 587 pr. Kr. je babilonski kralj Nabukadnezar Jude odvedel v izgnanstvo. Jeruzalem s svojim templjem, prebivališčem Boga med njimi, za Jude pomeni sveto mesto; zalovanje zaradi izgube domovine (svetišča, svobode ...) je našlo svoj izraz v judovski poeziji, preko Biblije pa v umetnost vse do sodobnosti. Motiv iz Psalma 137 je 1978 uporabila popularna skupina Boney M v svoji uspešnici *By the Rivers of Babilon*.

Knjigo psalmov ali *Psalmi* sestavlja 150 pesmi oziroma krajših pesnitev. Knjiga je uvrščena na začetek tretjega dela *Stare zaveze*, tj. *Spisov*. V hebrejski Bibliji imajo *Psalmi* naslov *Hvalnice*, v grškem prevodu (*Septuaginti*) nosijo naslov *Psalmi* (*Psalter*). Tematsko gre za **versko/religiozno liriko**, ki zajema vse razsežnosti odnosa človeka (skupnosti) do Boga: čaščenje, slavljenje, zahvaljevanje, prošnja, izpoved stiske, klic na pomoč in prošnja za odpustanje ... V hebrejski književnosti so se psalmi **pelj pri skupnem bogoslužju**, psalmi sami ob tem omenjajo tudi različna glasbila, npr. piščali, boben, cimbele, citre, flavto, harfo, liro, rog.

Marc Chagall: David s harfo, 1956

V naslovih je najpogosteje omenjen **David** (kralj, okrog 1000 pr. Kr.). To ne pomeni nujno, da je David avtor psalma (lahko je avtor le pripadal določenemu literarnemu krogu ali pa je npr. David junak pesnitve), čeprav ga je izročilo razglasilo za velikega pesnika in glasbenika v Izraelu, organizatorja bogoslužja, pa tudi skesanega grešnika in predhodnika pričakovanega Mesija. *Psalmi* so ponavljali celi rodovi vernikov ter jih prilagajali svojim razmeram in bogoslužju v templju (za sobotni dan, v zahvalo, stopniške pesmi). *Knjiga psalmov* je tako nastajala dlje časa, verjetno je bila **dokončana proti koncu 3. st. pr. Kr.**

Vsebinsko jih lahko delimo na hvalnice, psalme prošnje, zaupanja in zahvale ter poučne psalme. **Hvalni ali slavilni psalmi** so se uporabljali za bogoslužje in ob judovskih praznikih, nanašajo se na Boga, na Sion (povečevanje Jeruzalema in njegovega templja) ali na kralja. Mednje uvrščamo tudi zbirko **stopniških psalmov** oziroma »pesmi vzpenjanja« (120–134), ki so jih peli ob romanju. **Psalmom prošnje, zaupanja in zahvale** je skupno doživljanje stiske. Molivec kliče na pomoč in pri tem izraža zaupanje v Boga. V **prošnjih psalmih** psalmist kliče Boga in izpoveduje svoje upanje na uslišanje; tak je tudi Ps 130 (Cerkev ga ima tudi za **spokorni psalm**). **Poučni psalmi** opevajo Izraelovo zgodovino z namenom, da o njej poučujejo nove generacije.

BIBLIJA

PSALM 130 (129)

PROŠNJA IZ GLOBINE

- 1 Stopniška pesem.
Iz globočine kličem k tebi, o GOSPOD,
2 Gospod, usliši moj glas;
tvoja ušesa naj bodo pozorna
na glas moje prošnje.
- 3 Če boš pozoren na krivde, o GOSPOD,
Gospod, kdo bo mogel obstati?
- 4 Toda s teboj je odpustanje,
da bi te strahoma spoštovali.
- 5 Upam v GOSPODA, moja duša upa,
čakam na njegovo besedo,
6 moja duša čaka na Gospoda
bolj kakor stražarji na jutro,
stražarji na jutro.
- 7 Izrael, pričakuj GOSPODA!
Zakaj pri GOSPODU je dobrota,
pri njem je obilje rešitve.
- 8 On bo rešil Izraela
vseh njegovih krivd.

De Profundis, rokopis, ki ga hrani muzej Condé v Chastillyju

- Kaj pomeni besedna zveza Prošnja iz globine (lat. de profundis)?
- Povzemite vsebino psalma v dveh povedih.
- Kdo govori pesem in koga nagovarja?
- Kako slogovna sredstva sooblikujejo vsebino?
- Psalm preberite v zboru. Ali se s takim izvajanjem kaj spremeni doživljanje pesmi?

RAZMISLIM

Psalm 130 je znan tudi po svojem naslovu *Iz globine/De profundis*. Naša izdaja (SSP) upošteva hebrejsko štetje, v oklepaju je štetje po *Septuaginti* in *Vulgati*. Pesem izraža človekov klic iz stiske, iz globine duše. Spada med **hvalnice**, in sicer zaradi svoje bogoslužne vloge med **stopniške psalme** (začetek). Ker pa izraža človekovo stisko in prošnjo za pomoč (vrstice 1, 2, 5, 6), ga imamo tudi za **prošnji psalm**. Človek v njem Bogu priznava svoje grehe (vrstice 3, 4 in 8), zato je pesem tudi **spokorni psalm**. Lirski subjekt nagovarja Boga, od katerega pričakuje rešitev, in k zaupanju na koncu povabi vse ljudstvo (Izrael – ime za ljudstvo po očaku Jakobu).

PSALM 1:

Psalter (*Knjiga psalmov*) je napisan v **verzih**. Verjetno je bila pri prvotnem izvajanju pomembna tudi **glasba**. Najpomembnejša prvina semitske poezije pa je **paralelizem členov** – ista misel je izražena v dveh ali treh zaporednih vrsticah, kar ustvarja poseben slovesen pesniški ritem. Paralelizem členov daje

PARALELIZEM ČLENC

2006

Lenaršič et al., *Berilo 1, Umetnost besede z DVD-jem*, 2006

14/4, ključne besede, poudarki, uvodna motivacija, ikone za DVD

KAJ PA SLOVENSKI UČBENIKI?

K. MOHAR, 2019

4. Grki: začetniki evropske kulture

Kako je Makedonija postala vodilna svetovna država? 4.12

Demostenova ocena atenskega položaja v času hitrega naraščanja makedonske moči Vir 1

Demosten velja za največjega govornika antične Grčije. Do konca svojega življenja je bil zagrižen nasprotnik Makedonije in Filipa II. Proti slednjemu je napisal več govorov. Najbolj znane so njegove »filipike«. V njih je Atence spodbujal, naj se v boju proti Filipu učinkoviteje organizirajo:

»Najprej ne obupajmo, Atenci, nad sedanjim položajem, čeprav je videti zelo slab. Kar je v njem od prej najslabše, to je za prihodnost najbolje. In kaj je to? Dejstvo, Atenci, da je položaj slab, ko vi ne izpolnujete svojih dolžnosti. Če bi bilo namreč tako, čeprav bi bili vi storili vse, kar je treba, ne bi bilo nobenega upanja, da bo lahko kdaj bolje.«

Demosten: Prvi govor proti Filipu 2. V: Brane Senegačnik (ur.): Antologija antičnega govorništva (Lisja, Izokrat, Demosten, Ciceron, Evmenij). Prevedel Matjaž Babič. Ljubljana: Študentska založba, 2001.

Odkrivam z viri

Katero čustvo Atencev je izhodišče Demostenovega poziva in na katero slabost v njihovi obrambi pred vse močnejšo Makedonijo jih opozarja? Ali Demosten verjame, da so Atenci sposobni premagati Filipa II.? Kako svoje sporočilo posreduje Atencem?

Ključ do znanja

- Predstavi, zakaj in kako se je makedonska družba razlikovala od družbe v najbolj razvitih delih grškega sveta.
- Predstavi razloge za dvig makedonske moči v času Filipa II.
- Ali te Filip II. glede na svoje odlike in vojaške izkušnje spominja še na kakega drugega kralja? Spoštuješ ga?

Grške države so se v boju proti Filipu povezale šele, ko je ta leta 339 pr. Kr. z vojsko posegel na območje srednje Grčije. V bitki pri Hajroneji leta 338 pr. Kr. je bila grška vojska v spopadu z makedonsko dokončno premagana. S tem porazom so grške države dejansko izgubile svojo svobodo in neodvisnost. Še istega leta je bil v Korintu sklican kongres, na katerem so predstavniki grških polis (razen Sparte) ustanovili **Korintsko ali Panhelensko zvezo**. Makedonija ni bila članica zveze, zato pa je bil Filip II. njen voditelj. To mu je omogočalo, da je prek zveze usmerjal dogajanje v Grčiji. Na Filipov poziv se je zveza odločila za vojno proti Perziji in Filipa v njej imenovala za poveljnika. Načrtovano vojno je preprečila

naprej osvojil, tako da ne bo ostalo meni v sodelovanju z vami nobeno pomembno in sijajno delo, da bi ga pokazal svetu.« *

Po Filipovi smrti (336 pr. Kr.) je Aleksander, ki mu je bilo takrat dvajset let, zasedel makedonski prestol. S pohodom proti Tračanom in Ilirrom ter z zadoščitvijo upora, ki je nastal v Grčiji, je utrdil svojo oblast in tako ustvaril razmere za začetek vojne proti Perziji.

Aleksandrov pohod proti Perziji

Perzija je bila v času **Aleksandrovega napada** (334 pr. Kr.) šibka država, ki so jo pretresali številni notranji problemi. V istem letu, ko je oblast v Makedoniji prevzel kralj Aleksander, je tudi ahajmenidska država dobila novega kralja, Dareja III. V primerjavi z Aleksandrom je bil Darej III. povsem povprečen vladar.

Aleksander je pohod proti Perziji zasnoval kot kopensko vojno, saj je bilo njegovo ladjevje veliko šibkejše od perzijskega:

- 1 Granik: prvi spopad med makedonsko-grško in perzijsko vojsko se konča z Aleksandrovo zmago.
- 2 Aleksander skoraj brez odpora zavzame zahodni del Male Azije in njeno notranjost.
- 3 Isos (333 pr. Kr.): prvi spopad med makedonsko-grško in osrednjo

* Plutarh: Aleksander Veliki 5. V: Plutarh: Aleksander Veliki. Prevedel, uvod in opombe napisal Marjan Tavčar. Maribor: Založba Obzorja, 1973.

Bitka pri Graniku. Na sredini slike je upodobljen Aleksander v spopadu z nasprotniki. V bitki pri Graniku je Aleksander komaj ušel smrti. Zvljenje mu je rešil eden njegovih vojskovo-dij in tesni sodelavec, Klejt. Charles le Brun, 1665.

Na reliefu s t. i. Aleksandrovega sarkofaga iz konca 4. stoletja pr. Kr. je najverjetneje upodobljen Aleksander (na konju) v boju s Perzijo.

122 123 124 125 126 127 128

Pojdi na stran ➤

2018

Cedilnik at al.: iZgodovina 1, 2018

arhitektura digitalnega okolja, registracija, prijava, navigacijski vrstici, funkcionalni gumbi; bralna pot, telo je aktivno, premiki miške, pop-up okence; dvoplastnost nemega besedilnega sveta in okolje večpredstavnosti; kognitivna osredotočenost in tehnološka potopitev

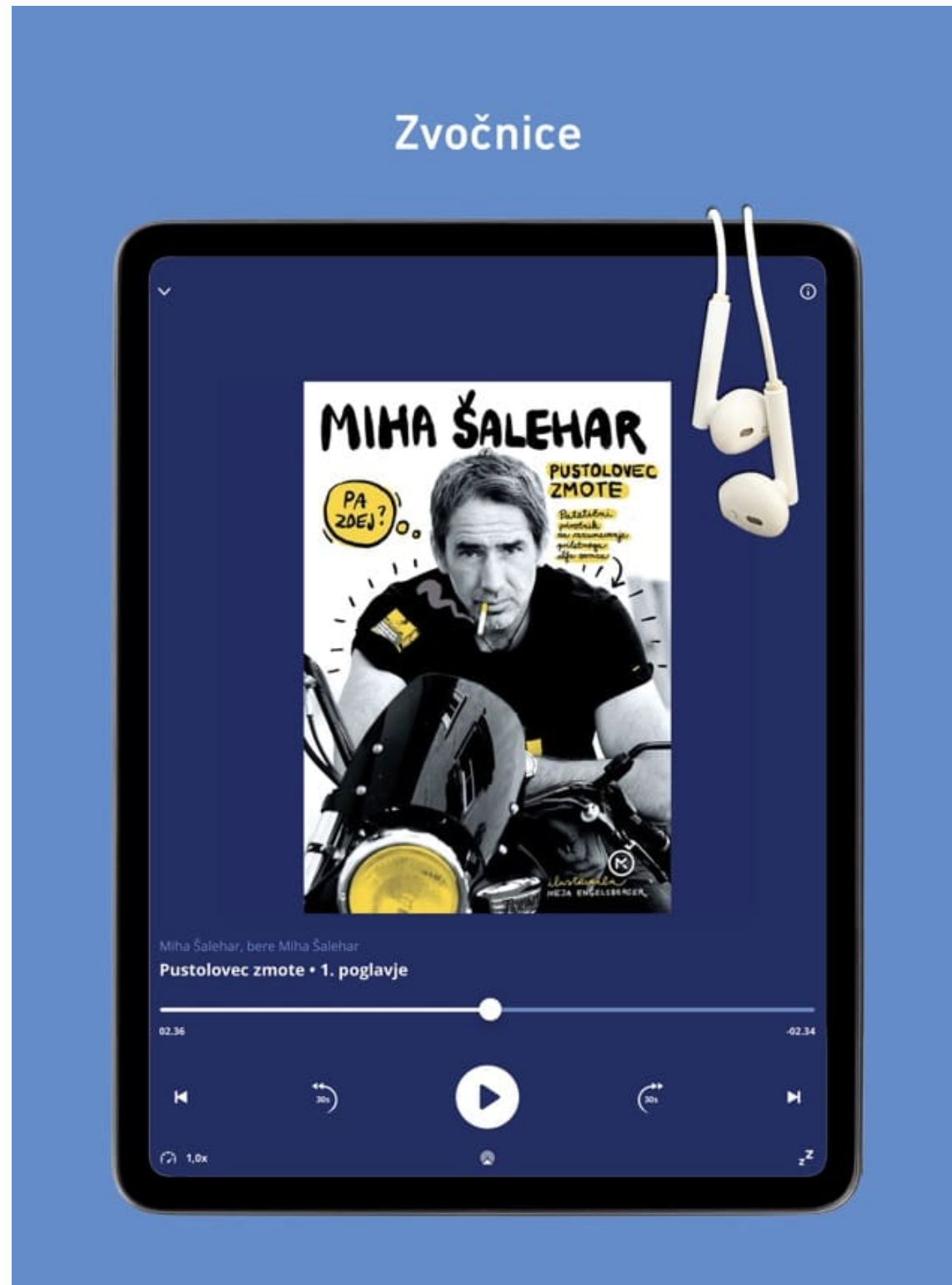
SPREMENJENA FIZIČNA POJAVNOST UČBENIKOV

- Grafična zasnova učbenikov je posledica razvoja tehnologije in tiska
- Oblikovanje vpliva na razumevanje vsebine
- stran kot miselna enota vs zaslon kot miselna enota
- topografija strani: bralna pot
- daljša linearna besedila: vzdrževana pozornost in globoko branje (boljše branje na bralnikih kot na pametnih telefonih)

KOvač, M., Kepic Mohar: The Changing Role of Textbooks in Primary Education in the Digital Era: What can we learn from reading research? CEPS, 2/2022

KAJ PA ZVOČNE KNJIGE?

- Rast trga zvočnih knjig: Amerika in Švedska , v Sloveniji Radio Slovenija, Audibook, Mladinska knjiga Plus
- Zvočne knjige v izobraževanju?
  - različni kognitivni procesi: vizualni in slušni
  - v zgodnji dobi poslušanje, v poznejši dobi branje

MLADINSKA KNJIGA PLUS

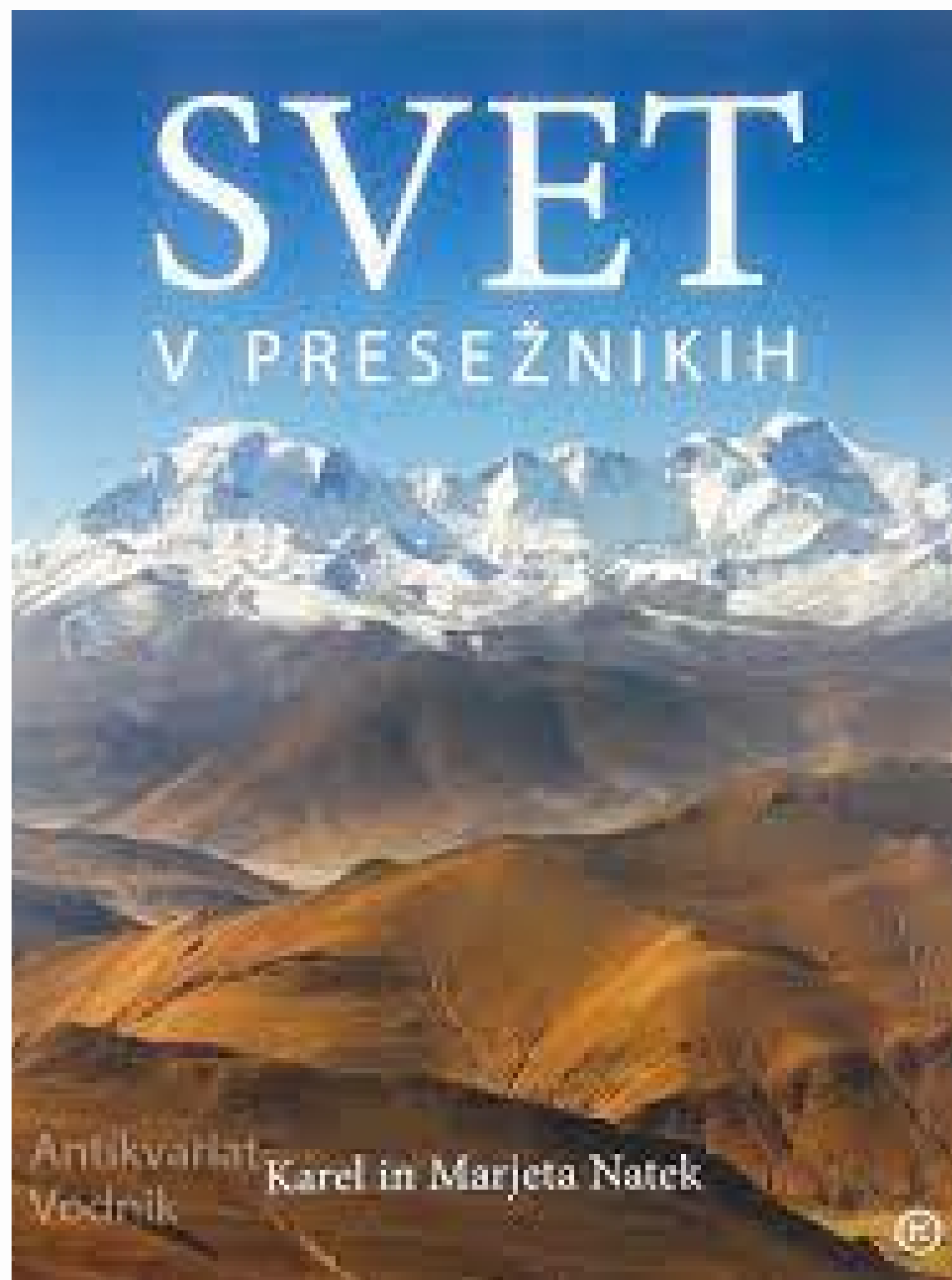
M+ PLUS
VAŠA DIGITALNA
KNJIŽNICA.

PREIZKUSITE BREZPLAČNO!

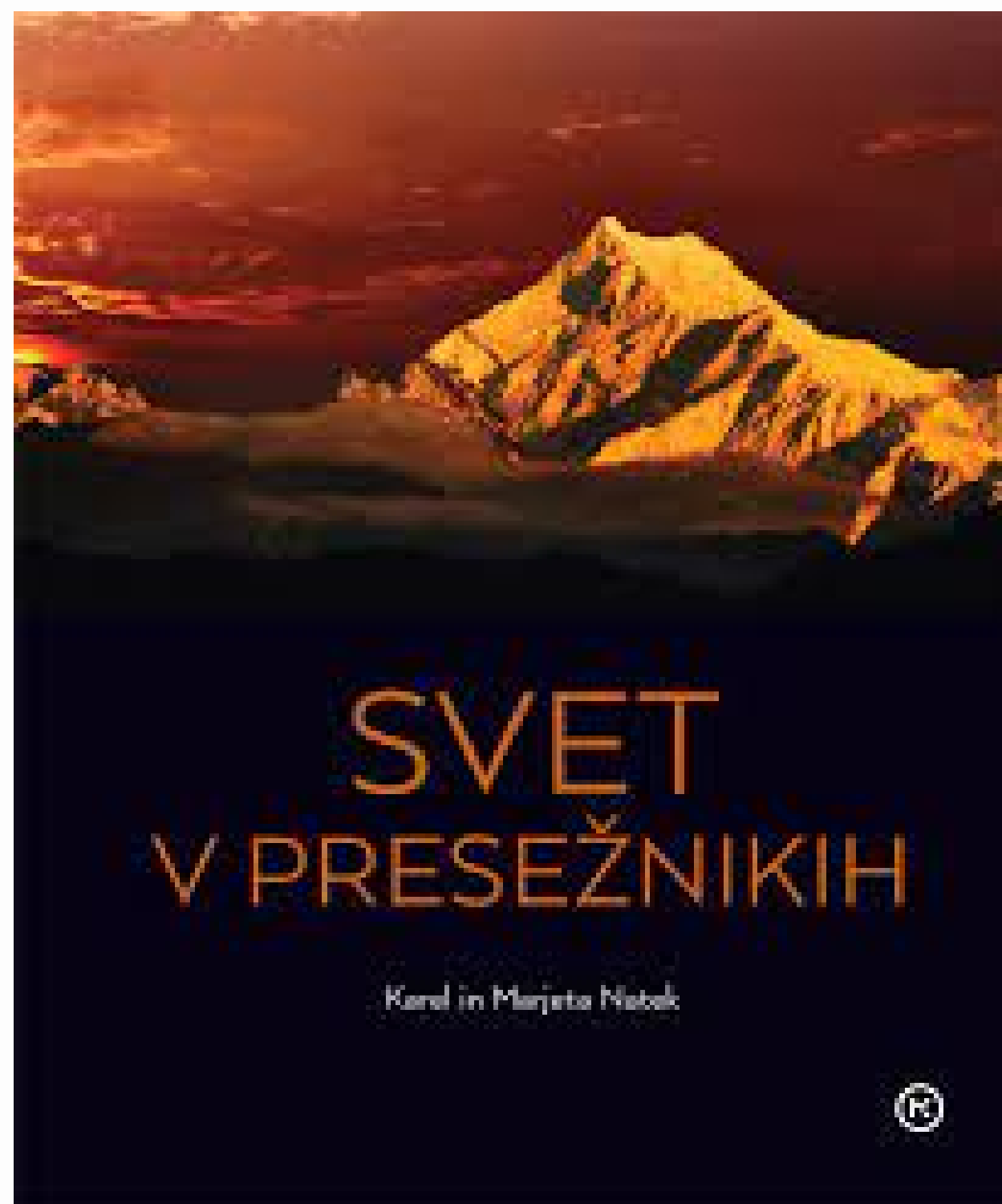
Download on the
App Store

GET IN ON
Google Play

KAREL IN MARJETA NATEK,
MKZ, 2012

KAREL IN MARJETA NATEK,
MKZ, 2022

KAJ PA STVARNA LITERATURA?

- Spremenjena podoba priročniške literature
  - od slovarjev, leksikonov in enciklopedij - splet
  - priročniki za vrtnarjenje, kuharske knjige, poljudno znanstveni in zdravstveni priročniki
    - slikovno nad besedilnim
    - razdrobljeno besedilo

OD ZASLONA NAZAJ H KNJIGI?

- Ali bomo znali ohranjati zmožnost globokega branja?
- Branje daljših besedil:
  - razvoj besedišča in
  - ohranjanje pozornosti
  - kognitivna potrpežljivost
- zmožnosti potopitve v zgodbo: premikanje k mislim druge osebe, vživljanje v stališče drugega in ne opustiti svojega stališča, usmerjanje pozornosti na strateške informacije, hitro sklepanje, povezovanje, napovedovanje, prostor možnosti
- ključno za kritično in analitično mišljenje: za razpravljanje o širših družbenih vprašanjih

NEVIDNA MOČ KNJIG

Kdo smo kot posamezniki in kdo smo kot bralci?

Kako se zaradi branja razvijamo in spreminjamo kot razmišljujoči, učeči posamezniki?

Kakšna družba smo in kakšna družba želimo postati?

HVALA ZA POZORNOST!

alenska.kepicmohar@mladinska-knjiga.si